

'Bij het leren van een ambacht ben je niet alleen met je hoofd, maar ook met je hart en je handen bezig'

MET DE HAND GEMAAKT

De revival van het ambacht

Terug van weggeweest: het ambacht! We willen weer boekbinden, edelsmeden en zeefdrukken.

Maar waarom eigenlijk? En hoe moeilijk is het? 'Het ambachtelijke werk levert vaak minder geld

op, maar je krijgt er wel meer energie van.'

Als je het atelier van Iris van Herpen (27) bezoekt – ontwerpster voor onder anderen Lady Gaga en Björk – valt je op dat er ergens in de verte wel het gezoem van een naaimachine te horen is, maar dat het overgrote deel van de mensen vooral geconcentreerd met naald en draad in de weer is. Met de hand dus – zonder machine. Niet voor niets, want Iris van Herpen heeft een voorliefde voor het handgemaakte, het ambachtelijke: "Ik mis het handwerk om me heen. Als je naar bepaalde oude kunst en design kijkt, dan is het juist het handwerk – de ultieme controle en vaardigheid van de mens – dat me aanspreekt." Iets wat machinaal is gemaakt, kan voor Iris nogal levenloos aandoen, "maar echt handwerk, dat goed gedaan is, daar zie ik liefde in zitten."

Ze is niet de enige. Het ambacht wordt weer alom gewaardeerd en meer en meer mensen willen weer zeefdrukken, edelsmeden, boekbinden, meubels maken of houtbewerken. Riep het woord 'ambacht' voorheen nog wel eens de stoffige associatie op van een in klederdracht gehulde vrouw die op een braderie zat te kantklossen of van een als boer verklede man die een mand zat te vlechten – die tijd is voorbij. Daarvoor zijn er inmiddels te veel craftymarkten waar handgemaakte spullen aan de man worden gebracht en zijn er te veel goedbezochte vakcursussen waar je om leert gaan met stof, hout, zilver of klei. Niet altijd materialen waar je meteen na één les in thuis

bent trouwens, wat ons meteen op de gemeenschappelijke deler van het ambacht brengt: als je echt een ambacht wilt leren beheersen, komt het vooral aan op oefenen. De betekenis van het woord 'ambacht' is niet voor niets: 'handwerk dat aangeleerd moet worden'.

UITHALEN EN OPNIEUW BEGINNEN

Anoek van de Vorst (43) weet daar alles van. Ze was jarenlang freelance bladmanager en besloot daarmee te stoppen omdat haar rol als manager alleen maar zakelijker werd en het creatieve steeds meer naar de achtergrond verdween. "Daarom wilde ik met mijn handen bezig zijn en iets maken wat direct uit mij kwam." Ze ging werken op een textielatelier van een vriendin, want met een oma en een stiefmoeder als coupeuse was het naaien haar met de paplepel ingegoten. "Als kind was ik al gefascineerd door kleren die lekker vielen, ik zag altijd of een naadje of een zakje goed zat." Maar in dat atelier merkte ze al gauw dat ze de echte techniek miste. "Ik ging daarom op zoek naar een coupeuseopleiding waarin ik meer van de naaitechniek kon leren, zodat ik eindeloos kan blijven doorleren en de techniek steeds meer kan verfijnen." Let op het woordje 'eindeloos', want Anoek weet inmiddels dat als je het coupeusevak wilt beheersen, je kilometers moet maken. "Als een stuk niet helemaal goed zit, dan moet je bereid zijn het uit te halen – dat is bijna de kern van alles." Het stoort haar ➔

niet, integendeel: "Ik kan eindeloos in mijn eentje kraaltjes aan stof rijgen. Een naadje is met de machine zo gezet, maar met de hand is het gewoon mooier, dan valt het beter. Een machine is vaak te rigoureux." Dat ambachtelijke coupeuses ook werkelijk nodig zijn, bewijst de Meesteropleiding Coupeur: deze opleiding werd vorig jaar in het leven geroepen door de Nederlandse Opera, omdat zij geen ambachtsmensen meer konden vinden voor het maken van hun kostuums.

GELUKKIG WORDEN VAN HET RESULTAAT

Waar komt die hernieuwde belangstelling voor het ambacht vandaan? Marta Pakovska (31) is woordvoerder van Etsy Nederland en heeft daar wel een idee over: "Ik kom vaak mensen tegen die, als ze weer wat meer tijd hebben voor creativiteit, het grondiger willen aanpakken dan een workshopje hier en een workshopje daar." Volgens Marta zijn dat vaak hoogopgeleiden, die als ze iets willen doen, het ook goed willen doen. "Zo zijn ze dat in hun werk ook gewend. Vroeger volgde je misschien een studie naast je werk, nu zie je steeds meer werkenden die een ambacht willen leren." Daarnaast denkt Marta dat het ook te maken heeft met het feit dat ons werk steeds meer is opgesplitst in deeltaken. Er is geen duidelijk begin en eind meer, en velen van ons leveren geen concreet product meer af.

'Een naadje is met de machine zo gezet, maar met de hand is het gewoon mooier'

Terwijl: een doel hebben en resultaat zien, dat is nou juist zo belangrijk voor arbeidsgeluk. Ook arbeidspycholoog Eveliene Kuipers van de Praktijk voor Arbeid & Gezondheid in Zutphen herkent de trend van een toenemende behoefte om iets met je handen te maken: "Ik zie het vooral binnen het bedrijfsleven, waar veel met computers wordt gewerkt en waar je vooral je hoofd moet aanspreken. Dus: denken, analyseren, typen, mailen, schrijven, overleggen, rapporteren enzovoort. Al dat hoofdwerk kun je compenseren door daarnaast bijvoorbeeld te sporten of in de tuin te werken. Maar van een echt ambacht leren en uitoefenen krijg je ook veel energie. Je bent dan niet alleen met je hoofd, maar ook met je hart en je handen bezig. Het doet recht aan een behoefte aan verdieping: je specialiseert je in een bepaalde richting als contrast voor het meer vluchtige en versnipperde denkwerk dat je achter je bureau op kantoor doet." Toch is werken met je handen in de westerse geschiedenis regelmatig als minderwaardig aangemerkt en gescheiden van zogenaamd 'hogere bezigheden', schrijft de Britse socioloog Richard Sennett in zijn boek *De ambachtsman. De mens als maker*. Maar dat wil volgens Sennett niet zeggen dat het verlangen om zelf iets te maken er minder op is geworden. In zijn boek houdt hij een pleidooi voor het vakmanschap: 'Vakmanschap staat voor een duurzame, basale menselijke drijfveer, het verlangen om werk goed uit te voeren omwille van het werk zelf.' En hij betreurt het dat wij leven in een wereld van eindproducten en volslagen onwetend zijn over hoe iets tot stand komt.

IN DE LEER GAAN

Ook boekbinder Caro de Bruin (39) zat als secretaresse veel achter de computer. "Als tegenwicht ging ik in de pauze wel eens zitten breien. Of ik vouwde maar wat en dan keek ik wel wat eruit kwam. En ik maakte soms een boekje. Op een gegeven moment lagen er zo veel spullen, dat ik dacht: hm, volgens mij betekent dit iets." Inmiddels is Caro zo ver om als boekbinder voor zichzelf te beginnen, ook al betekent dat minder inkomsten. Ze volgde vijf jaar lang 's avonds een boekbinderscursus en was in de leer bij een boekbinder. "Ik ging ooit met

een vriendin mee naar een workshop en zo is het begonnen. In het begin is het lastig om katernen recht te vouwen, maar door het vaker te doen, snap je steeds beter wat wel en niet kan. Dan krijg je ook meer gevoel voor maten en verhoudingen, ontdek je welk garen of lijmsort je wel en niet moet gebruiken. Zo werd het langzaam een verslaving: nu wil ik me blijven ontwikkelen en ben ik geen boekbinder meer in de traditionele zin van het woord – ik maak ook dozen en albums." Ook Caro benadrukt dat het in eerste instantie vooral om oefenen gaat. "Ze zeggen altijd dat je alleen al van één soort vijfhonderd boeken moet maken om het in je vingers te krijgen." Er zijn nog altijd mensen die niet begrijpen waarom ze al die tijd en ➡

Ook aan de slag?

Echt een ambacht leren of er alleen even aan proeven? Dat ontdek je alleen als je het probeert. Soms kan één cursus genoeg zijn om een basistechniek te leren, waarna je naar eigen inzicht verdergaat. Wil je je echt bekwamen in een ambacht, dan kost je dat vaak meer tijd. Je kunt kiezen voor een avondcursus, maar een dagopleiding behoort ook vaak tot de mogelijkheden. Daarnaast kun je op zoek gaan naar een atelier in de buurt en – heel ouderwets, maar weer helemaal in – vragen of je in de leer mag.

COUPEUSE

*Je kunt het vak via het 'ensaid' systeem leren: een stapelsysteem dat bij veel modevakscholen wordt aangeboden in de vorm van een dagopleiding of via (avond)cursussen. Google op 'ensaid systeem' + woonplaats om de dichtstbijzijnde locatie te vinden. Kijk op www.meesteropleidingcoupeur.nl voor de coupeuseopleiding van de Nederlandse Opera.

EDELSMEDEN

*Schoonhoven is al eeuwenlang de zilverstad van Nederland, niet vreemd dus dat zich daar ook een vakopleiding bevindt. Voor een dagopleiding of avondcursussen kijk op www.vakschoolschoolhoven.nl

BOEKBINDEN

*Grafisch Lyceum in Utrecht heeft een opleiding: www.artdesigncollege.nl/cursussen/handboekbinden.html
*Kijk ook op: www.boekbinder.nl/opleiding.html en www.stichting-handboekbinden.nl/Cursussen_en_Agenda
*Etsyshop van Caro de Bruin: etsy.com/shop/honoriginal

ZEEFDrukKEN

*Op de site www.zso.nl vind je veel informatie.
*Site van zeefdrukker Liesbeth Verhart: pinipiru.etsy.com en www.pinipiru-shop.nl

EN VERDER

*www.mateoilasco.com – leuke site van Meg Mateo Ilasco
*www.anthologymag.com – site van het magazine Anthology
*Op www.pva-zutphen.nl lees je meer over het werk van arbeidspycholoog Eveliene Kuipers

aandacht in het boekbinden stopt. “‘Je kunt het toch ook in de winkel kopen’, krijg ik vaak te horen, ‘dat is goedkoper en kost minder tijd.’ Maar daar gaat het mij niet om.”

Ook in het buitenland mogen ambachten zich in een hernieuwde belangstelling verheugen, al is die belangstelling in landen als de Verenigde Staten en Engeland volgens Etsy-woordvoerder Marta Pakovska nooit echt weggeweest. “Nederland is altijd veel meer een dienstenland geweest, een doorvoerhaven, daardoor is er misschien minder binding met oude ambachten dan in landen als

Amerika en Engeland.” In Canada komt in het fraaie magazine *Uppercase* in vrijwel elk nummer wel een ambachtsman of -vrouw aan het woord (papiermakers, textielververs, boekbinders) en in Amerika verschijnt sinds oktober 2010 het magazine *Anthology*, waarbij het laatste nummer ‘Handmade at home’ als thema had. Meg Mateo Ilasco is creative director van *Anthology* en ziet steeds meer mensen om haar heen een ambacht uitoefenen – niet alleen edelsmid of zeefdrukker, maar ook slager en schoenmaker. “Ik denk dat we daar behoefte aan hebben omdat er steeds meer technologie in ons leven is gekomen.” Ze verwijst naar de Amerikaanse trendwatcher John Naisbitt, die dit het *high-tech/high-touch concept* noemt. “Hoe meer technologie er in ons leven komt, hoe meer we onszelf eraan moeten herinneren dat we mensen zijn. Voor elke beweging richting technologie, zien we een compenserende beweging de andere kant op – zoals naar het handgemaakte.”

MAGISCH MOMENT

Niet iedereen kan na het leren van een ambacht voor zichzelf beginnen, om de eenvoudige reden dat het uitoefenen van een ambacht nu eenmaal minder goed betaalt. Dus waarom geen combi van baan en ambacht? Volgens arbeidspsycholoog Eveliene Kuipers vinden mensen die in hun werk hoofd, hart én handen gebruiken, het makkelijkst een balans tussen inkomen en levensenergie. “Zij zijn vaak niet het rijkst, maar ervaren

wel het meest kwaliteit van leven. En dat wordt door meer en meer mensen belangrijker gevonden dan geld.” Margriet van den Driesschen (50) brengt de combi baan en ambacht in de praktijk: “Als verpleegkundige heb ik collega’s en maak ik deel uit van een team. Als ik aan het edelsmeden ben, zit ik alleen achter mijn werktafel en maak ik mijn hoofd leeg.” Ze volgde drie jaar lang, een avond per week, een opleiding tot edelsmid. “Het is niet realistisch om te denken dat ik er mijn brood mee kan gaan verdienen en ik denk ook niet dat ik dat zou willen, daarvoor vind ik het te fijn om met collega’s samen te werken.” En ook hier geldt weer: veel oefenen en veel fouten maken. “Je kunt bij de laatste soldering nog alles verpesten, waardoor het tot het laatste moment spannend blijft – dat is ook het leuke. Gaat het mis, dan is dat balen, maar daar leer je van. Wat niet wil zeggen dat ik nooit uit frustratie iets door de kamer wil smijten.”

Intussen zijn we natuurlijk best blij met al die technologische ontwikkelingen, die we dan weer met *handmade* compenseren. Kijk bijvoorbeeld naar zeefdrukker Liesbeth Verhart (38): ze heeft het vak helemaal via YouTube geleerd en haar apparatuur zelf gemaakt. Inmiddels runt ze met haar man een eigen bedrijf en verkoopt ze T-shirtjes met zelfontworpen en handgeprinte opdruk. Liesbeth: “Die zeef omhoog halen bij de eerste print is steeds weer een magisch moment. Dat is het allerleukste.” ●